

Marcin Kojder

JESZCZE O STUMETRÓWKACH JAKO NIEOFICJALNYCH NAZWACH MIEJSKICH NA BIAŁORUSI, W ROSJI I NA UKRAINIE

1. Wstęp

Podczas swoich ponad dwudziestoletnich obserwacji sytuacji społecznej, kulturalnej, politycznej i ekonomicznej Ukrainy oraz ich wpływu na zjawiska dotyczące współczesnego języka ukraińskiego, szczególnie w aspekcie socjolingwistycznym, wielokrotnie spotykałem się z zagadnieniami potocznej odmiany języka, jego różnych odmian socjolektalnych, głównie w odmianie mówionej, a w ciągu ostatnich kilkunastu lat, dzięki sieci Internet, również w odmianie pisanej. W nieoficjalnej sferze języka swoje ważne miejsce zajmują także nieoficjalne nazwy własne. Najczęściej są to antroponimy – przezwiska i przydomki osób publicznych (polityków, artystów, sportowców i in.). W dyskursie internetowym obecne są również nieoficjalne nazwy miejskie. Jednym z pierwszych takich nieoficjalnych urbanonimów ukraińskich była nazwa *Stumetrówka* używana na określenie Prospektu Wolności (Проспект Свободи) we Lwowie. Pobieżna próba motywacji tej nazwy i odniesienie znaczenia leksykalnego jej podstawy do cechy inherentnej obiektu – jego długości – była błędna, ponieważ lwowska *Stumetrówka* ma znacznie więcej niż 100 metrów. Zainteresowany tym faktem, starając się poznać rzeczywistą motywację tego miana, przeprowadziłem wstępną kwerendę, której wyniki wykazały istnienie formy *Stumetrówka* w przestrzeni językowej także innych miast Ukrainy.

Pogłębiona kwerenda wskazała na funkcjonowanie tej nazwy na obszarze nie tylko Ukrainy, ale również Rosji i Białorusi.

Swój pogląd na funkcjonowanie urbanonimów potocznych na Ukrainie na przykładzie nazwy *Stumetrówka*¹ wygłosiłem na XX. Międzynarodowej Słowackiej Konferencji Onomastycznej w Bańskiej Bystrzycy w czerwcu 2017 r., a tekst tego wystąpienia ukaże się drukiem w zbiorze materiałów tej Konferencji. Niniejsze opracowanie, będące rozszerzeniem wspomnianej analizy, zawiera zatem pewne tezy zamieszczone w wymienionym artykule.

Artykuł ma na celu opis funkcjonowania nieoficjalnych nazw miejskich na przykładzie urbanonimu *Stumetrówka* (ukr. *Стометрівка*, ros. *Стометровка*) w miastach na Białorusi, w Rosji i na Ukrainie. Na materiale pozyskanym w wyniku kwerendy internetowej (strony internetowe lokalnych gazet, portale miejskie, portale ogłoszeniowe, internetowe fora dyskusyjne, witryny autorskie o tematyce lokalnej lub podróżniczej), a także wywiadów ustnych (w tym kilkudziesięciu wywiadów z ukraińskimi studentami Wydziału Humanistycznego UMCS) prześlędy motywację, proces powstania tej nazwy oraz jej zakres funkcjonowania i funkcję.

Niniejszy artykuł nie rości sobie pretensji do pełnego omówienia tego ciekawego zagadnienia. Analiza oparta została na bogatym materiale zebrany z wszystkich dostępnych autorowi źródeł, zarówno z tekstów prasowych i ogłoszeń, jak i wypowiedzi indywidualnych.

2. Urbanimia oficjalna a nieoficjalna

W przestrzeni językowo-komunikacyjnej miast, obok oficjalnych nazw miejskich, ustalonych w drodze administracyjnej, funkcjonują nazwy nieoficjalne – tworzone i wykorzystywane przez członków miejscowych wspólnot komunikatywnych. Opozycyjność nazw nieoficjalnych do nazw oficjalnych przejawia się w kilku aspektach: po pierwsze, z uwagi na

---

¹ M. Kojder, *Funkcjonowanie urbanonimów potocznych na Ukrainie na przykładzie nazwy Stumetrówka* (ukr. *Стометрівка*, ros. *Стометровка*), [w:] *Materiały XX. Międzynarodowej Słowackiej Konferencji Onomastycznej „Konwergencje a divergencje w własnej sferze”*, Bańska Bystrzyca, 26–28.06.2018, w druku.

istnienie dwóch warstw nazewnictwa miejskiego – oficjalnej i nieoficjalnej, po drugie, dwóch źródeł procesów nazwotwórczych – oficjalnej (kreacji urzędników) i społecznej (kreacji członków wspólnoty komunikatywnej)². Trzecim aspektem jest sfera funkcjonowania tych dwóch typów nazw: oficjalna (mówiona i pisana) oraz potoczna (przede wszystkim w potocznej odmianie mówionej języka oraz w różnych odmianach socjolektalnych). W lokalnych warunkach językowo-komunikacyjnych sfery te mogą nakładać się na siebie: nazwy nieoficjalne występują w tekstach oficjalnych, np. w tekstach prasowych, ogłoszeniach czy w oficjalnych wystąpieniach polityków lub urzędników skierowanych bezpośrednio do członków lokalnej społeczności. Wykorzystywanie dubletów nazw obiektów miejskich (nieoficjalno-oficjalnych) ma na celu podkreślenie przywiązania do lokalności, wskazuje na znajomość lokalnych realiów społeczno-kulturowych. W tym miejscu należy podkreślić ważną rolę Internetu, jako największego i jednocześnie najbardziej demokratycznego medium. Sieć jest miejscem nieograniczonej wymiany myśli i poglądów. Autorzy witryn internetowych, autorzy blogów, użytkownicy mediów społecznościowych żywo komentują lokalne wydarzenia, oceniają działalność lokalnej władzy, opisują swoje doświadczenia w postaci wspomnień lub promują własne małe ojczyzny. W tej działalności wykorzystują głównie potoczną odmianę języka (w tym wypadku w formie pisanej), a przy tym szeroko wykorzystywana jest urbanonimia nieoficjalna³.

Należy zwrócić uwagę, że nazwy nieoficjalne często wykazują większą stabilność niż nazwy oficjalne, które mogą ulegać zmianom w zależności od koniunktury polityczno-społecznej, czego liczne przykłady mamy w ostatnim dwudziestolecu w Polsce, a szczególnie dynamicznie to zjawisko zachodzi w ostatnich latach na Ukrainie⁴. W takich przypadkach nazwa nieoficjalna, często mająca kilkupokoleniową tradycję, utrzymuje się niezależnie od zmian nazw oficjalnych.

---

² G. Majkowski, *Lokalność w słowie zakłęta. O nieoficjalnej warstwie nazewnictwa miejskiego w Częstochowie*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”, XVII, s. 146.

³ M. Kojder, *Funkcjonowanie...*, op. cit.

⁴ M. Kojder, M. Olejnik, *Wpływ zmian politycznych na nazewnictwo miejskie na Ukrainie*, „Slavica: Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis” 2016, nr XLV, s. 56–63; M. Kojder, M. Olejnik, *Najnowsze zmiany w urbanonimii Kijowa (lata 2014–2016)*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 2017, nr 17, s. 207–218.

3. Znaczenie leksykalne wyrazu *stumetrówka* (ukr. *стометрівка*, ros. *стометровка*)

W *Słowniku języka ukraińskiego*⁵ pod hasłem *стометрівка* odnajdujemy jedno znaczenie: ‘дистанція сто метрів у спортивних змаганнях з бігу, плавання і т. ін.’ (pol. ‘w lekkiej atletyce lub pływaniu wyścig na sto metrów’). Identyczne znaczenie, również jedno, podają słowniki języka rosyjskiego (ros. *стометровка*)⁶. Takie samo znaczenie wyrazu *stumetrówka* podaje słownik Doroszewskiego⁷. Co ważne, leksem ten pojawia się w dopiero w powojennych słownikach języka rosyjskiego [nie notuje go słownik pod red. Uszakowa⁸ (1935–1940), pojawia się za to w słowniku Ożegowa⁹ (1949)]. Należy zatem przyjąć, że jest to forma rosyjska, powstała pod koniec lat 40. XX wieku na fali tworzenia rosyjskiej (czy raczej radzieckiej) leksyki specjalistycznej z różnych dziedzin, w tym przypadku sportowej. Następnie leksem ten został zapożyczony do języka ukraińskiego i polskiego, wraz z tą nowopowstałą leksyką rosyjską – wiadomo, jak ważną rolę w propagandzie radzieckiej odgrywał postęp technologiczny, sport także odgrywał w niej wyjątkową rolę. We współczesnym języku ukraińskim ta forma funkcjonuje nadal, notują ją nowe słowniki, np. *Великий тлумачний словник української мови*¹⁰, natomiast w języku polskim wyraz *stumetrówka* jest już nieobecny, nie notują go najnowsze słowniki, w tym *Wielki słownik języka polskiego PAN* pod red. P. Źmigrodzkiego¹¹.

W żadnym z leksykonów nie odnalazłem odniesienia do obiektu miejskiego – ciągu komunikacyjnego z wyłączonym ruchem kołowym. W tym

⁵ *Академічний словник української мови: в 11 томах*, І.К. Білодід (red.), Київ 1970–1980.

⁶ *Большой толковый словарь русского языка*, С.А. Кузнецов (red.), Первое издание: СПб. 1998.

⁷ *Słownik języka polskiego*, W. Doroszewski (red.), Warszawa 1958–1969, t. I–IX.

⁸ *Толковый словарь русского языка*, в 4 т., Б.М. Волин, Д.Н. Ушаков (red.), (т. 2–4); сост. Г.О. Винокур, Б.А. Ларин, С.И. Ожегов, Б.В. Томашевский, Д.Н. Ушаков; Д.Н. Ушаков (red.), Москва 1935–1940.

⁹ *Толковый словарь русского языка*, С.И. Ожегов (red.), Москва 1949.

¹⁰ *Великий тлумачний словник сучасної української мови*, В.Т. Бусел (red.), Київ 2005.

¹¹ *Wielki słownik języka polskiego PAN*, P. Źmigrodzki (red.), Kraków, 2007.

znaczeniu w obydwu językach funkcjonuje leksem ukr. *променад*, ros. *променад* ‘miejsce dla гуляння’ (pol. ‘miejsce do spacerów’). Formy *стометрівка* nie notuje również *Лексикон львівський: поважно і на жарт*¹², gromadzący ukraińską historyczną i współczesną leksykę miejską Lwowa. Natomiast ten leksykon podaje przedwojenny leksem *корзо* (*корсо*) jako ‘центральна вулиця міста’ (pol. ‘centralna ulica miasta’). W prywatnej korespondencji autorki *Лексикону львівського...* stwierdziły, że nie zdecydowały się na umieszczenie w pracy hasła *стометрівка*, ponieważ uznały ją za sowietyzm i kalkę formy rosyjskiej. Zdaniem lwowskich badaczek sama nazwa pojawiła się we Lwowie dopiero w latach 80. XX wieku, a jej prototypu należy szukać wśród potocznej urbanonimii Moskwy¹³.

4. Analiza strukturalna urbanonimu *Stumetrówka*

Pod względem strukturalnym forma *Stumetrówka*, o ile uznać ją za nazwę własną, jest przeniesieniem apelatywno-proprialnym, a derywacja (sufiksalna derywacja uniwerbizująca) odbywa się na poziomie apelatywnym. Jednak obecność homonimicznego sufiksu substancywizującego *-ówka*, (ukr. *-івка*, ros. *-овка*) z sufiksem tworzącym nazwy miejscowe posesywne (ojkominy i urbanonimy, np.: *Вазуліанówka*, *Бернардівка*, *Ковалівка*, *Левандівка*, *Богдановка*, *Макаровка*, *Тарасовка*), nadająca *stumetrówce* strukturalną formę toponimu – urbanonimu, niewątpliwie wpłynęła na utrwalenie tej formy w funkcji proprialnej.

W tekstach Internetu odnajdujemy derywaty tworzone od ukraińskiego urbanonimu *Стометрівка* – *Сотка*, *Сотня* na drodze dezintegracji podstawy oraz skojarzenia z identycznie brzmiącym apelatywem: *сотка*, *сотня* ‘setka, zbiór stu przedmiotów’. Zakres i funkcja tych nowych nazw identyczne są z nazwą pierwotną¹⁴.

---

¹² Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш, *Лексикон львівський: поважно і на жарт*, Львів 2010.

¹³ Por. M. Kojder, *Funkcjonowanie...*, op. cit.

¹⁴ Ibidem.

5. Ciągi komunikacyjne z wyłączonym ruchem kołowym

Miano *Stometrievka* w miastach na Ukrainie funkcjonuje jako nazwa ciągu komunikacyjnego z wyłączonym ruchem kołowym, przeznaczonego do spacerów, często będącego główną ulicą miasta, pełniącą funkcję reprezentacyjną¹⁵.

W wyniku analizy uzyskanego materiału udokumentowano tę nazwę w następujących miastach Ukrainy: Chersoń (Херсон – вул. Суворова), Chmielnicki (Хмельницький – вул. Проскурівська), Czernihów (Чернігів – вул. Перемоги), Czerniowce (Чернівці – вул. Ольги Кобилянської), Głuchów (Глухів – вул. Києво-Московська), Iwano Frankowski (Івано-Франківськ – вул. Незалежності), Irgień (Ірпінь – вул. Тараса Шевченка), Jampol (Ямпіль – бул. Ювілейний), Kijów (Київ – вул. Володимирська), Kołomyja (Коломия – Проспект В'ячеслава Чорновола), Łuck (Луцьк – вул. Лесі Українки), Lwów (Львів – Проспект Свободи), Mikołajów (Миколаїв – вул. Соборна), Połtawa (Полтава – вул. Соборності), Sumy (Суми – вул. Соборна), Tarnopol (Тернопіль – бул. Тараса Шевченка), Użhorod (Ужгород – вул. Корзо), Winnica (Вінниця – вул. Соборна)¹⁶. Ten spis miejscowości z pewnością nie wyczerpuje listy miast, w których funkcjonują *Stumetrówki*. Są to nazwy potoczne, funkcjonujące paralelnie z nazwami oficjalnymi. Wiele potwierdzeń użycia tych nazw odnajdujemy w tekstach Internetu (pełniących współcześnie sferę nieoficjalną języka ze zmianą formy ustnej na graficzną – dzięki czemu możliwe jest udokumentowanie tej sfery języka w inny sposób niż tylko wywiad ustny). Miana te spotykamy w wielu tekstach o charakterze lokalnym i indywidualnym, np.: blogach o tematyce lokalnej i turystycznej, wspomnieniach z podróży, dyskusjach w ramach forów dyskusyjnych, a nawet w lokalnej prasie czy ogłoszeniach.

Wywiady ustne potwierdzają powyższe ustalenia¹⁷. Według większości respondentów miano *Stumetrówka* nosi 'główna ulica miejscowości (nieko-

¹⁵ W analizie opieram się na danych uzyskanych z tekstów Internetu oraz wywiadów ustnych; prawdopodobnie funkcjonują one również w innych miastach.

¹⁶ Potwierdzenia użycia nazwy *Stumetrówka* w odniesieniu do wymienionych obiektów miejskich znajdują się w cytowanym artykule.

¹⁷ Niewielka liczba respondentów nie potrafiła powiązać nazwy z obiektem miejskim; podawali wyłącznie znaczenie leksykalne apelatywu.

niecznie dużego miasta), ma swoją oficjalną nazwę, ale ludzie potocznie nazywają ją *Stumetrówką*; istnieją w wielu miejscowościach, ale najsłynniejsze są we Lwowie i Iwano Frankowsku¹⁸.

Użytkownicy zwracają uwagę na brak związku motywacyjnego podstawy leksykalnej nazwy z jej cechą inherentną (długością). Taką bezpośrednią motywację odnajdujemy tylko w przypadku *Stumetrówki* w Iwano Frankowsku. Próby etymologizacji i motywacji badanej nazwy w tym mieście zbiegają się również z chronologią pojawienia się urbanonimu w przestrzeni komunikacyjnej miast (początek lat 80. XX wieku). Oto dwa cytaty rzucające światło na proces powstania nazwy:

Початок вулиці Незалежності у народі називають стометрівкою. Це пішохідна частина від Вічевого майдану до перехрестя з Вагилевича–Січових Стрільців. Та якщо подивитись по карті, то ця ділянка має 420 метрів. Звідки ж тоді виник термін „стометрівка”? Правильніше було б казати „чотирьохсотметрівка”.

Із архітекторів чи краєзнавців про це однозначно ніхто не висловлюється. Є кілька версій. Раніше вся вулиця Радянська була проїзною для транспорту. На початку 1980-х частину її – від початку до Шашкевича – перекрили та зробили пішохідною. Нібито ця ділянка мала 100 метрів довжини, тому й отримала назву „стометрівка” або „сотка”. Пізніше пішохідну зону продовжили, й неформальна назва автоматично поширилась і на неї. Хоча й тут є одна нестыковка – відрізок Незалежності до першого перехрестя становить близько 190 метрів.

Іншу версію озвучив архітектор Зеновій Соколовський. У 1984 році на вулиці Комарова (Шашкевича) збудували кафе „Молочне”. Аби розмістити літній майданчик, перекрили всю вулицю. Як раз її довжина і становить 100 метрів – „сотка”. А вже у 1986 році пішохідною зробили сусідню Радянську.¹⁹

„Стометрівка”. Одна з визначних вулиць нашого міста. [...] Ми називаємо її „Стометрівкою”, хоча насправді вулиця має близько 500 метрів. Чому ж саме така назва?

За версією архітектора Зеновія Соколовського, „Сотка” – це назва, яка давно прижилася у народі через вулицю Шашкевича, на якій знаходилося кафе „Молочне”.

Саме ця вулиця має протяжність у 100 метрів. У 1984 році тут збудували кафе „Молочне”, а щоб розмістити літній майданчик довелося перекрити всю вулицю, довжиною 100 метрів.

---

¹⁸ M. Kojder, *Funkcjonowanie...*, op. cit.

¹⁹ Чому стометрівка?, „Репорт” 01.11.2012 <http://report.if.ua/gazeta/omega/Chomu-stometrivka/> (dostęp: 01.06.2017).

Існує й інша версія. Раніше вся вулиця Радянська (сьогодні Незалежності) була проїзною частиною. Та на початку 80-х років частину вулиці, а саме від початку і до Шашкевича, – перекрили, зробивши пішохідною.

Тоді ця ділянка сягала 100 метрів довжини, тому й отримала назву „стометрівка” або „сотка”.

Пізніше пішохідну зону продовжили. А от неформальна назва, яка прижилася в народі, поширилася на усю частину вулиці²⁰.

Można zatem uznać *Stumetrówkę* w Iwano Frankowsku za nazwę prototypową, przeniesioną później na obiekty miejskie (ciągi piesze) w innych miastach. Niewątpliwie czynnikiem wzmacniającym i utrwalającym tę formę w funkcji urbanonimu miało przeniesienie jej na prospekt Wolności (Проспект Свободи) we Lwowie. Później, za pośrednictwem nazwy lwowskiej, rozszerzyła swój zakres, poprzez przeniesienie na obiekty w innych miastach Ukrainy.

O świadomości odmienności nazwy *Stumetrówka* od apelatywu świadczą jej zapisy w cytowanych tekstach: najczęściej, nazwa pisana jest małą literą w cudzysłowie. Brak zapisów wielką literą należy tłumaczyć potocznością samej nazwy, jak i potoczną sferą języka, w której występuje, a która wymyka się kodyfikacjom obowiązującym w sferze oficjalnej. Natomiast niewątpliwie *Stumetrówki* w poszczególnych miastach pełnią funkcję identyfikacyjną, informacyjną i lokalizującą, która jest typowa dla urbanonimów. Świadczy o tym używanie tych nazw np. w ogłoszeniach²¹. Nazwę tę odnajdujemy również jako komponent chrematonimu „*Таверна на 100-метрівці*” (lokal gastronomiczny we Lwowie)²².

Przy próbie ustalenia, czy analizowana nazwa jest apelatywem, czy onimem, należy odnieść się do funkcji, jaką pełni badana forma w społeczności komunikatywnej (przestrzeni miejskiej). Z jednej strony, można przypisać jej znaczenie leksykalne: ‘pieszy ciąg komunikacyjny z wyłączonym ruchem kołowym, główna ulica miasta, pełniąca funkcje reprezentacyjne’, też ‘miejsce spacerów, spotkań różnych grup ludności’, z drugiej zaś, w skali każdego z wymienionych miast odnosi się do jednostkowego

---

²⁰ *Історія назви наймасовішої вулиці Івано-Франківська*, 26.06.2015 <http://firtka.if.ua/?action=show&id=80256> (dostęp: 01.06.2017).

²¹ M. Kojder, *Funkcjonowanie...*, op. cit.

²² Ibidem.

denotatu (podobnie jak inne tego typu nazwy, niebędące nazwami potocznymi, jak np.: *Rynek*, *Ratusz*, *Katedra*). W takim użyciu pełnią one funkcję identyfikacyjną, informacyjną i lokalizującą, typową dla urbanonimów²³. Może być zatem potraktowana w kategoriach proprialnych.

6. Miejsca handlu

Zgodnie z sugestią autorek *Лексикону львівського...* konieczne było odnalezienie użycia formy *стометровка* w języku rosyjskim w znaczeniu potocznym, innym, niż słownikowe. Tu z pomocą znów przyszły teksty Internetu oraz wywiady z nosicielami języka rosyjskiego (m.in. ukraińscy, białoruscy i rosyjscy studenci UMCS). Wyniki kwerendy były następujące: w Rosji i nie tylko (chodzi o terytorium byłego ZSRR, na pewno Białoruś i Ukrainę) *stumetrowkami* nazywano miejsca nieoficjalnego handlu, żywołowo powstające w miejscach o dużym natężeniu ruchu pieszego, często w okolicach dworców, przejść podziemnych, wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych.

Należało uzyskać odpowiedź na pytanie o czas powstania tych nazw. Prawdopodobnie pojawiły się w czasach pierestrojki, wraz z masowym powstawaniem tego typu dzikich targowisk. Wynika z tego, że jest to forma nowsza od ukraińskich *stumetrowek*. Warto zwrócić uwagę na znaczenie leksykalne apelatywu *stumetrowka* i związek z innymi apelatywami oznaczającymi miejsca prowadzenia handlu: *пасаж* (ukr. *пасаж*, ros. *пасаж*), *галерия* (ukr. *галерея*, ros. *галерея*) w znaczeniu ‘przejście’. Współcześnie niektóre z tych żywołowo utworzonych miejsc prowadzenia handlu zostały przemienione w oficjalne centra handlowe, przy czym część z nich zachowała nieoficjalną nazwę, a sam urbanonim uległ transonimizacji, stając się chrematonimem. Takie nazwy rynków odnajdujemy w Rosji (m.in. Moskwa, Kostroma, Kołomna, Perm, Stawropol):

Бывшая *Стометровка* „приютила” сразу два банка²⁴.

²³ Ibidem.

²⁴ Бывшая «Стометровка» «приютила» сразу два банка, 09.04.2014 <https://properm.ru/bank/news/57530/> (dostęp: 13.02.2018).

Стометровка: первый фешенебельный магазин Первый шок: магазин так и окрестили – *Стометровка*, как его прозвали в народе²⁵.

Стометровка – участок между трамвайной остановкой „Площадь двух революций” (бывш. „Улица III Интернационала”) и подземным переходом под улицей Октябрьской Революции, где во времена перестройки велась бойкая торговля с рук [...]. Теперь застроена торговыми павильонами²⁶.

Przykłady takiego użycia formy *stometrówka* odnajdujemy również na Ukrainie, m.in. w Kijowie, Mikołajowie, Tarnopolu:

У Києві слуги режиму розгромили ринок *Стометрівка*. Магазин *Рошен* не постраждав. [...] Як повідомили очевидці, якісь бандити з ночі тракторами громили торгові точки на ринку *Стометрівка*. Неушкодженим залишився лише президентський магазин *Рошен*²⁷.

Уже давно тут нет нормальной дороги. Хотя тут каждый день ходит очень много людей. Поэтому эта *стометровка* возле Центрального рынка, как мы ее называем, и остальные дороги вокруг рынка должны быть отремонтированы. Чтобы люди, которые идут за продуктами, могли спокойно тут ходить, чтобы можно было без проблем подвезти товар²⁸.

Oprócz cytowanych przykładów użyć analizowanej formy w odniesieniu do miejsc handlu, nie zanotowano ani jednego przykładu użycia na oznaczenie ciągu komunikacyjnego w Rosji.

---

²⁵ «Стометровка»: первый фешенебельный магазин, 01.07.2015 <https://www.newsko.ru/articles/nk-2549768.html> (dostęp: 13.02.2018).

²⁶ Улицы Коломны, Wikipedia, https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%8B_%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D1%8B (dostęp: 30.06.2018).

²⁷ У Києві слуги режиму розгромили ринок «Стометрівка». Магазин «Рошен» не постраждав, „Правдиві новини”, 24.06.2016 <https://newspravda.com/suspilstvo/2607-u-kyievi-sluhy-rezhymu.html> (dostęp: 13.02.2018).

²⁸ Мэр Николаева пообещал, что «не остановится», пока каждая дорога в городе не будет отремонтирована, 06.10.2015 <https://news.pn/ru/public/145035> (dostęp: 13.02.2018).

7. Miejsca obecności prostytutek

Rosyjska redakcja *Wikipedii* przy haśle *стометровка*, obok wyjaśnień sportowych ('dystans stu metrów w zawodach'), podaje dwa znaczenia odnoszące się do obiektów miejskich (obydwa spoza Rosji, ale z terenu byłego ZSRR): 'potoczna nazwa szerokiej centralnej alei проспекту Wolności we Lwowie' oraz 'nazwa części проспекту Niepodległości (Franciszka Skoryny) w Mińsku [...], który w latach 90. XX wieku słynął z obecności prostytutek'²⁹. Widoczne jest tu użycie formy *stumetrowka* w funkcji urbanonimu (funkcja informacyjna i lokalizująca).

W tym miejscu chciałbym poświęcić uwagę *stumetrowkom*, w jednym z dwu wyżej wymienionych znaczeń, mianowicie jako miejscu obecności prostytutek. Zjawisko to również nie jest typowe dla całego obszaru postradzieckiego. Według użytkowników rosyjskojęzycznego forum lingwistycznego *АББYY Lingvo*³⁰, którzy prześledzili to zjawisko, opierając swoje wyniki na materiałach prasowych, jest ono ograniczone zasięgiem do trzech miast: Brześcia i Mińska na Białorusi oraz Odessy na Ukrainie. Jeden z użytkowników cytowanego forum stwierdza: „В СМИ география довольно неожиданная: Одесса и Белоруссия”³¹, podając następujące cytaty z prasy:

Совсем противоположная картина с дешевыми одесскими проститутками с так называемых „стометровок: 22 из них были также обследованы в ходе упомянутого рейда” (Слово, Одесса; 29.09.2000).

„Инцидент случился на ул. Грушевского, где пролегает одна из самых известных в Одессе так называемых «стометровок»” (Слово, Одесса; 24.12.1999).

„Тут нет улицы красных фонарей, нет «стометровок», а сутенерство карается очень серьезно” (Слово, Одесса; 12.11.1999, про Гетеборг).

---

²⁹ *Стометровка*, Wikipedia, op. cit.

³⁰ *!Стометровка*, АББYY Lingvo, <http://forum.lingvolive.com/thread/1113700/?order=all#comment-8133681c-d891-4b8c-a1be-a7e800836e20> (dostęp: 13.02.2018).

³¹ Ibidem.

„Несколько сюжетов о проститутках были сняты поздно вечером на не менее известной одесской «стометровке» в районе ресторана «Красный» (Порто-Франко, Одесса; 11.08.2000)³²»

Автор впису zaznacza, że zjawisko to nie jest rozprzestrzenione po całej Ukrainie, a oprócz Odessy podaje tylko jeden przykład użycia formy *стометровка* w tym znaczeniu:

По Украине в целом слово явно не имеет широкого распространения, но в киевских газетах упоминается стометровка в Черновцах, причем только в связи с одной и той же историей:

В Черновцах осуждена ВИЧ-инфицированная проститутка, успевшая заразить 200 мужчин. Около 3-х лет назад женщина нелегально перешла украино-молдовскую границу, оставив на бывшего мужа двух детей. [...] Так она и оказалась на *стометровке* – так в Черновцах называют местную „окружную” – часть дороги от вокзала к мосту через Прут. (Газета по-киевски; 18.03.2006).

Лариса высокой нравственностью не отличалась, поэтому через несколько недель после родов опять вышла на *стометровку* – место возле железнодорожного вокзала, где традиционно собираются черновицкие путаны (Факты и комментарии, Киев; 20.06.2006).

Przykłady z Białorusi:

Пресловутая *стометровка* не нуждается в рекламе и пользуется стабильным покупательским интересом. Именно со стометровки автор и его слегка нетрезвый, но легковозбудимый спутник решили начать путь в страну любви. [...] Следует отметить, что автор останавливал свое внимание лишь на „стационарных” проститутках „стометровки”.

Цены на Машерова выше, нежели на „стометровке” (Автобизнес – Weekly, Минск; 10.09.1998).

Похоже, жизнь в эпоху демократии отнюдь не стала раем и для „уличных” проституток, которые в основном промышляют на „стометровке”. В Минске таких «стометровок» множество, одна из самых известных – отрезок дороги от цирка до площади Победы (Белорусская газета; 18.03.2002).

---

³² Ibidem.

Малолетки же на известной в Бресте *стометровке* (участок проспекта Машерова от Дома одежды до ЦУМа) предлагают свои услуги мужчинам вообще за 10 тысяч рублей (Белорусская деловая газета; 20.06.2002).

Больше же всего ночные бабочки выются у знаменитой „стометровки”: участок проспекта Скорины от площади Независимости до Академии наук (Вечерний Минск; 24.06.1999).

Скажем, на дискотеке „Милорд”, расположенной в ДК, торговали наркотиками, проститутки со знаменитой „стометровки” затаскивали в дворцовые закоулки клиентуру, а более грязные уголки облюбовали бомжи (Советская Беларусь; 19.07.2001).

Лучше публичные дома под контролем, чем дикая „стометровка” и „девушка познакомится с состоятельным мужчиной” (Частная Собственность, Минск; 20.11.1997)³³.

Powstaje pytanie, czy w tym przypadku mamy do czynienia z onimem, czy z apelatywem? Wydaje się, że w takim użyciu nie można mówić o oznaczaniu jednostkowych denotatów – obiektów miejskich, ale o nazwie dla klasy desygnatów ‘miejsca obecności prostytutek’. Trudne jest także wyznaczenie czasu powstania tego apelatywu. W wywiadach ustnych część respondentów (osoby w wieku średnim, które w czasach pierestrojki wchodziły w dorosłość) wskazywała na związek tego leksemu z obecnością prostytutek, lecz nie potrafiła wskazać chronologii powstania. Cytowane materiały prasowe pochodzą z lat 1997–2006, należy jednak zwrócić uwagę, że najłatwiej dotrzeć do materiałów prasowych znajdujących się w archiwach elektronicznych dostępnych za pomocą Internetu, a ich zasięg czasowy sięga właśnie połowy lat 90. XX wieku. Z drugiej strony brak śladów takich zapisów w prasie z okresu Związku Radzieckiego ma prostą przyczynę: prostytutka nie była zjawiskiem, o którym pisałyby radziecka prasa. Po trzecie – użycie tych form należało do sfery potocznej języka, która była w sposób ostry oddzielona od oficjalnego języka ówczesnych środków masowego przekazu.

---

³³ Ibidem.

8. Zakończenie

Nazwa, która jest przedmiotem niniejszej analizy, wykorzystywana jest do określenia obiektów miejskich w miastach na Białorusi, w Rosji i na Ukrainie. Najlepiej udokumentowane jest użycie badanej formy na Ukrainie, jako nazwy ciągu komunikacyjnego z wyłączonym ruchem kołowym, przeznaczonego do spacerów, często będącego główną ulicą miasta, pełniącą funkcję reprezentacyjną. Z uwagi na związek motywacyjny podstawy leksykalnej nazwy z cechą inherentną obiektu, a także chronologię powstania obiektu (lata 80. XX wieku), za nazwę prototypową można uznać *Stumetrówkę* w Iwano Frankowsku, przeniesioną później na obiekty w innych miastach. Niewątpliwie czynnikiem wzmacniającym i utrwalającym tę formę w funkcji urbanonimu było przeniesienie jej na prospekt Wolności (проспект Свободи) we Lwowie.

W Rosji oraz w ograniczonym zakresie na Ukrainie i Białorusi odnajdujemy inne użycia tej formy – miejsca nielegalnego handlu, miejsca obecności prostytutek. Na podstawie analizy tekstów Internetu można przyjąć, że są to formy późniejsze, pochodzące z okresu pierestrojki.

Badana nazwa znajduje się na granicy apelatywu i nazwy własnej. Granica ta jest płynna i często trudna do wyznaczenia, często zależna od subiektywnej percepcji znaku językowego. W tym przypadku należy odnieść się do funkcji, jaką pełni badana forma w społeczności komunikatywnej (przestrzeni miejskiej). Niewątpliwie *Stumetrówki* w poszczególnych miastach pełnią funkcję identyfikacyjną, informacyjną i lokalizującą, typową dla urbanonimów, o czym świadczą użycia tych nazw w ogłoszeniach. Z jednej strony, można przypisać jej znaczenie leksykalne: ‘pieszy ciąg komunikacyjny z wyłączonym ruchem kołowym, główna ulica miasta, pełniące funkcje reprezentacyjne’, też ‘miejsce spacerów, spotkań różnych grup ludności’, z drugiej zaś, w skali każdego miasta nazwa odnosi się do jednostkowego denotatu (podobnie jak inne tego typu nazwy, niebędące nazwami potocznymi, jak np.: *Rynek, Ratusz, Katedra*).

Bibliografia

Opracowania:

- M. Kojder, *Funkcjonowanie urbanonimów potocznych na Ukrainie na przykładzie nazwy Stumetrówka* (ukr. Стометрівка, ros. Стометровка), [w:] *Materiały XX. Międzynarodowej Słowackiej Konferencji Onomastycznej „Konwergencje a divergencje w własnej sferze”*, Bańska Bystrzyca, 26–28.06.2018, w druku.
- M. Kojder, M. Olejnik, *Wpływ zmian politycznych na nazewnictwo miejskie na Ukrainie*, „Slavica: Annales Instituti Slavici Universitatis Debreceniensis”, XLV, 2016.
- M. Kojder, M. Olejnik, *Najnowsze zmiany w urbanonii Kijowa (lata 2014–2016)*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 2017, nr 17.
- G. Majkowski, *Lokalność w słowie zaklęta. O nieoficjalnej warstwie nazewnictwa miejskiego w Częstochowie*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie”, XVII.

Słowniki i leksykony:

- Słownik języka polskiego*, W. Doroszewski (red.), Warszawa 1958–1969, t. I–IX.
- Wielki słownik języka polskiego PAN*, P. Żmigrodzki (red.), Kraków 2007.
- Академічний словник української мови: в 11 томах*, І.К. Білодід (red.), Київ 1970–1980.
- Большой толковый словарь русского языка*, С.А. Кузнецов (red.), Первое издание: СПб, 1998.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови*, В.Т. Бусел (red.), Київ 2005.
- Толковый словарь русского языка*, С.И. Ожегов (red.), Москва 1949.
- Толковый словарь русского языка*, в 4 т., Б.М. Волин, Д.Н. Ушаков (red.), (т. 2–4); сост. Г.О. Винокур, Б.А. Ларин, С.И. Ожегов, Б.В. Томашевский, Д.Н. Ушаков; Д.Н. Ушаков (red.), Москва 1935–1940.
- Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г., *Лексикон львівський: поважно і на жарт*, Львів 2010.

Zasoby internetowe:

- Чому стометрівка?*, „Репортер” 01.11.2012 <http://report.if.ua/gazeta/omega/Chomu-stometrivka/>.
- Історія назви наймасовішої вулиці Івано-Франківська*, 26.06.2015 <http://firtka.if.ua/?action=show&id=80256>.

Бывшая «Стометровка» «приютила» сразу два банка, 09.04.2014 <https://properm.ru/bank/news/57530/>.

«Стометровка»: первый фешенебельный магазин, 01.07.2015 <https://www.newsko.ru/articles/nk-2549768.html>.

Улицы Коломны, Стометровка, Wikipedia, https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%8B_%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%BD%D1%8B.

У Києві слуги режиму розгромили ринок «Стометрівка». Магазин «Рошен» не постраждав, „Правдиві новини”, 24.06.2016 <https://newspravda.com/suspilstvo/2607-u-kyievi-sluhy-rezhymu.html>.

Мэр Николаева пообещал, что «не остановится», пока каждая дорога в городе не будет отремонтирована, 06.10.2015 <https://news.pn/ru/public/145035>.

!Стометровка, AABBYU Lingvo, <http://forum.lingvolive.com/thread/1113700/?order=all#comment-8133681c-d891-4b8c-a1be-a7e800836e20>.

JESZCZE O STUMETRÓWKACH JAKO NIEOFICJALNYCH NAZWACH MIEJSKICH NA BIAŁORUSI, W ROSJI I NA UKRAINIE

Artykuł zawiera opis funkcjonowania nieoficjalnych nazw miejskich na przykładzie urbanonimu *Stumetrówka* (ukr. *Стометрівка*, ros. *Стометровка* w miastach na Białorusi, w Rosji i na Ukrainie. Na materiale pozyskanym w wyniku kwerendy internetowej (strony internetowe lokalnych gazet, portale miejskie, portale ogłoszeniowe, internetowe fora dyskusyjne, witryny autorskie o tematyce lokalnej lub podróżniczej), a także wywiadów ustnych prześlędzono motywację, proces powstania tej nazwy oraz jej zakres funkcjonowania i funkcję.

Słowa kluczowe: nazwa własna, urbanonim, nazwa nieoficjalna, Białoruś, Rosja, Ukraina, media, Internet.

MORE ABOUT STUMETRÓWKA AS UNOFFICIAL CITY NAMES IN BELARUS, RUSSIA AND UKRAINE

The author presents the unofficial urbanonyms on the example of name *Stumetrovka* (ukr. *Стометрівка*, rus. *Стометровка*) in few cities in Belarus, Russia and Ukraine. The motivation, the name-formation process and its function have been explained on the material acquired through the Internet query as well as oral interviews.

Keywords: proper name, urbanonym, unofficial name, Belarus, Russia, Ukraine, media, Internet.